การประเมินภาวะสุขภาพด้วยตนเองของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช สังกัดกรมสุขภาพจิต ในเขตภาคกลาง

นางสาวเสาวคนธ์ สิงห์อาจ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเวชศาสตร์ชุมชน ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2546 ISBN 974-17-4973-2 ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SELF ASSESSMENT REGARDING PHYSICAL & MENTAL HEALTH OF NURSES IN PSYCHIATRIC HOSPITAL UNDER THE MENTAL HEALTH DEPARTMENT IN THE CENTRAL REGION OF THAILAND

Miss. Saowakon Singhard

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science in Community Medicine

Department of Prevention and Social Medicine

Faculty of Medicine

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974-17-4973-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การประเมินภาวะสุขภาพด้วยตนเองของพยาบาลที่ปฏิบัติงานใน		
	โรงพยาบาลจิตเวช สังกัดกรมสุขภาพจิต ในเขตภาคกลาง		
โดย	นางสาวเสาวคนธ์ สิงห์อาจ		
สาขาวิชา	เวชศาสตร์ชุมชน		
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์นายแพทย์องอาจ	วิพุธศิริ	
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมรัตน์	เลิศมหาฤทธิ์	
	เพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อ	นุ มัติให ้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็	
ส่วนหนึ่งของการศึกษา	ตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต		
	01		
	May	.คณบดีคณะแพทยศาสตร์	
	(ศาสตราจารย์นายแพทย์ภิรมย์ กมล		
คณะกรรมการสอบวิทย	านิพนธ์		
	MASH WYLLIZES	.ประธานกรรมการ	
	(ศาสตราจารย์กิตติคุณแพทย์หญิงทัส	สนี นุขประยูร)	
	Or Trust.	.อาจารย์ที่ปรึกษา	
	(รองศาสตราจารย์นายแพทย์องอาจ	วิพุธศิริ)	
	คมร์กมี เสียมเทากชั	.อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	
	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมรัตน์ เลิศเ		
	1 Symbol	กรรมการ	
	(อาจารย์นายแพทย์ธีระ ลีลานันทกิ		

เสาวคนธ์ สิงห์อาจ: การประเมินภาวะสุขภาพด้วยตนเองของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช สังกัดกรมสุขภาพจิต ในเขตภาคกลาง (SELF ASSESSMENT REGARDING PHYSICAL & MENTAL HEALTH OF NURSES IN PSYCHIATRIC HOSPITAL UNDER THE MENTAL HEALTH DEPARTMENT IN THE CENTRAL REGION OF THAILAND) อ.ที่ปรึกษา: รศ.นพ.องอาจ วิพุธศิริ, อ.ที่ ปรึกษาร่วม:ผ.ศ.สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์ 147 หน้า. ISBN 974-17-4973-2.

ความเป็นมาของปัญหา พยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวชเป็นกลุ่มที่ให้บริการด้านสุขภาพจิตและคูแลผู้ป่วย จิตเวช ต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพจิตที่เพิ่มขึ้น ความคาดหวังต่อคุณภาพบริการที่สูงขึ้น ตลอดจนการปฏิรูปภาครัฐ ที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและจิตใจของพยาบาลซึ่งต้องรับภาระที่หนักขึ้น ดังนั้นการคูแลสุขภาพทั้งร่างกาย และจิตใจของพยาบาลจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภาวะสุขภาพทั่วไป ภาวะซึมเศร้าและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพและภาวะซึมเศร้าของ พยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช สังกัดกรมสุขภาพจิต ในเขตภาคกลาง

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ณ จุดเวลาใคเวลาหนึ่ง

ประชากรที่ศึกษา พยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช 4 แห่ง จำนวน 589 คน

เครื่องมือวิจัย แบบประเมินภาวะสุขภาพทั่วไป (SF-36) แบบสอบถามปัญหาสุขภาพเพื่อตรวจวัดหาโรคซึมเศร้า (Health-Related Self-Reported (HRSR) Scale และแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆชนิดตอบเองที่ผ่านการทดสอบ แล้ว

การรวบรวมข้อมูล เคือนธันวาคม2546-มีนาคม 2547 ได้รับแบบสอบถามส่งกลับคืนจำนวน 506 คน (85.9%) สถิติที่ใช้ Chi-square test

ผลการวิจัย พยาบาลผู้ตอบกลับส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง (87.5%) อายุระหว่าง 21-45ปี (71.8%) สถานภาพสมรสคู่ (61.5%) เป็นพยาบาลวิชาชีพ(68.0%) ปฏิบัติงานในคลินิก(70.8%) ผ่านการอบรมเฉพาะทางจิตเวช (70.8%) และ ประสบการณ์งานพยาบาลจิตเวชมากกว่า10ปี (64.4%) รายได้รวมมากกว่า 10,000บาท(75%) ผลการสำรวจภาวะ สุขภาพทั่วไปของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช พบว่า ภาวะสุขภาพทั่วไปอยู่ในระดับดีเยี่ยม, ดีและ ไม่ดี ร้อยละ 26.3,24.7,49.0 ตามลำดับ โดยมีปัจจัยในด้าน เพศ, อายุ, บทบาทความรับผิดชอบในงาน, การตรวจ สุขภาพประจำปี, การใช้ยานอนหลับ, การออกกำลังกาย, การรับประทานอาหาร,โอกาสก้าวหน้าในงาน, ความขัดแย้ง กับผู้บังกับบัญชา,สภาพแวดล้อมในการทำงาน,สถานที่อาศัย, บรรยากาศความสัมพันธ์ในครอบครัว, รายได้เทียบกับ รายจ่าย, การหาเลี้ยงครอบครัวโดยลำพัง มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p< 0.05) โดยมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน 63% และระบุไม่สามารถทนต่อสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันได้ 12.1% ส่วนผล การสำรวจภาวะซึมเศร้า พบว่ามีอัตราความชุก 2.6% โดยมีภาวะเครียดและซึมเศร้าที่ควรได้รับการรักษา 1.0%มีภาวะ ซึมเศร้ารุนแรง 1.6% และจะพบภาวะซึมเศร้าสูงขึ้นในกลุ่มผู้ที่มีสุขภาพไม่ดีถึง 5.2%

สรุป ผลการศึกษาแสดงทั้งสภาวะสุขภาพกายและสุขภาพจิตของพยาบาลในโรงพยาบาลจิตเวช ว่าสมควรได้รับการ พัฒนาอย่างจริงจัง โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆที่มีผลกระทบกับภาวะสุขภาพ ผู้บริหารในทุกระดับขององค์กร ควร ให้ความสำคัญและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล เพื่อเป็นแบบอย่างการพัฒนาองค์กร อันจะส่งผลต่อคุณภาพงานพยาบาลและประสิทธิภาพขององค์กรต่อไป

ภาควิชา เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม สาขาวิชา เวชศาสตร์ชุมชน ปีการศึกษา 2546

ลายมือชื่อนิสิต	Mond	NOW	-
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา			
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่า	วมคั	かかか	10 muy mo

##457 5373030: MAJOR COMMUNITY MEDICINE

KEY WORD: SELF ASSESSMENT / PHYSICAL&MENTAL HEALTH / NURSE / PSYCHIATRIC HOSPITAL.

SAOWAKON SINGHARD: SELF ASSESSMENT REGARDING PHYSICAL & MENTAL HEALTH OF NURSES IN PSYCHIATRIC HOSPITAL UNDER THE MENTAL HEALTH DEPARTMENT IN THE CENTRAL REGION OF THAILAND. THESIS ADVISOR :ASSOC.PROF. ONG-ARJ VIPUTSIRI, MD,Dr.P.H. THESIS CO-ADVISOR: ASST.PROF.SOMRAT LERTMAHARIT,M.Sc.,

M.Med.Stat. 147 pp. ISBN 974-17-4973-2.

Background: Nurses in psychiatric hospitals faced higher workload from the increase members mental disorder. Higher expectation in the best quality of nursing care and also government and health done reform. Thus physical and mental health status of nurses are very important and necessary to determine.

Objective: To study the general physical, mental health and the prevalence of depression and related factors via self-reported among nurses in various Psychiatric Hospitals under the Mental Health Department in the central region of Thailand.

Research Design: Cross-Sectional Descriptive Study

Participants: The five hundred and six in 4 Psychiatric Hospitals.

Data Collection: During December 2003 - March 2004. The returned rate was 506 out of 589 (88.15%.).

The instruments: Short Form 36 Health Survey Thai version questionnaire (SF-36) and Health-Related Self-

Reported (HRSR) Scale

Statistical Method: Chi-square test

Result: The result showed that the majority of nurses were female.(87.5%), the age 21-45 years-old (71.8%),married(61.5%),professional nurses(68.0%),worked in clinical area(70.8%),Special psychiatric nurse trained(70.8%), experienced more than 10 years(64.4%), income above 10,000 baht (75%). General physical health of nurses were very good, good and poor health (26.3, 24.7, 49.0%). The determinants to general physical health status of nurses were sex, age, status in job, health examination, disease, substance(drug), exercise, eating, cheerfulness, to go forward in job, to oppose with boss, environment at work place, lodgings, relationship in family, revenue and expense, working with lonely were statistically significant differences at the 0.05 level. Satisfaction rate in work system was 63%. Prevalence rate of depression was 2.6%(depression and higher need to treated 1.0% and severe depression 1.6%). Poor health group was demonstrated higher prevalence of depression rate (5.2%).

Conclusion: The results showed physical and mental health of nurses in Psychiatric Hospitals should be improving and linkage with related determinants found. Quality of life of nurses are crucial and need highly attention of the leaders at all level. Role model in healthy nurse workforces of Psychiatric hospitals would lead to the effectiveness of organization.

Department of Preventive and Social Medicine

Field of study Community Medicine

Academic Year 2003

Student's Signature Advisor's Signature Gomet Letmahaut

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาดียิ่งของ รองศาสตราจารย์นาย แพทย์องอาจ วิพุธศิริ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์ อาจารย์ที่ ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำข้อเสนอแนะต่างๆ ตลอดจนข้อบกพร่องในการทำวิทยานิพนธ์ด้วย ความเอาใจใส่อย่างดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์กิตติคุณแพทย์หญิงทัสสนี นุชประยูร ประธาน กรรมการสอบและนายแพทย์ธีระ ลีลานันทกิจ ผู้อำนวยการสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา ที่ได้ สละเวลามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณแพทย์หญิงปัทมา ศิริเวช อาจารย์ชูศรี เกิดพงษ์บุญโชติ และ อาจารย์ อรษา ฉวาง ที่ให้ความกรุณาตรวจสอบความตรงตามโครงสร้างของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจิตเวช และหัวหน้ากลุ่มงานพยาบาลทั้ง 5 แห่ง ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณ พยาบาลทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบลามเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยของกราบขอบพระคุณแม่และน้องอันเป็นที่รัก และให้กำลังใจต่อสู้
อุปสรรคเสมอมา ขอขอบคุณพี่ๆน้องๆ เพื่อนๆพยาบาลทุกท่าน และเพื่อนๆสาขาเวชศาสตร์ชุมชน
ทุกท่าน รวมทั้งผู้ที่มิได้เอ่ยนามในที่นี้ที่เป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา ตลอดการศึกษาวิจัยเพื่อวิทยา
นิพนธ์ฉบับนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	9
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	น
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
บทที่	
1. บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1
คำถามของการวิจัย	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	5
การสังเกตและการวัด	6
ข้อจำกัดในการวิจัย	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ลักษณะงานของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช	11
หน้าที่และบทบาทของพยาบาลจิตเวช	12
กิจกรรมการพยาบาลจิตเวช	13
การปรับตัวในสถานการณ์พยาบาลจิตเวช	16
แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพกายและสุขภาพจิต	18
ภาวะสุขภาพ	
ความเสี่ยงทางสุขภาพ	19
พฤติกรรมสุขภาพกับความเสี่ยงทางสุขภาพ	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพพยาบาล	
กาาะสุขภาพจิต	23

		หน้า
	แนวคิดเกี่ยวกับภาวะซึมเศร้า	26
	อุบัติการณ์และความชุกของภาวะซึมเศร้า	28
	สาเหตุของภาวะซึมเศร้า	29
	ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดอารมณ์เศร้า	33
	งานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะซึมเศร้า	35
3.	วิธีดำเนินการวิจัย	38
	รูปแบบการวิจัย	38
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	38
	ระยะเวลาในการคำเนินการวิจัย	38
	การสังเกตการวัด	39
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	39
	การหาความเที่ยงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือ	
	การตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถาม	46
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	47
	การวิเคราะห์ผล	48
4.	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	49
5.	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	94
	สรุปผลการวิจัย	94
	อภิปรายผลการวิจัย	
	ข้อเสนอแนะ	11
รายการ	อ้างอิง	.13
ภาคผน	วก1	23
ประวัติ	ผู้เขียนวิทยานิพนธ์	138

สารบัญตาราง

ทาราง	าน้า
3.1.จำนวนประชากร จำแนกตามโรงพยาบาล	38
4.1.จำนวนประชากร จำแนกตามโรงพยาบาล	49
4.2.จำนวนและร้อยละของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวชจำแนกตาม	
ลักษณะข้อมูลทั่วไป	51
4.3.จำนวนและร้อยละของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวชจำแนกตาม	
ปัจจัยค้านการตรวจสุขภาพ	53
4.4.จำนวนและร้อยละของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวชจำแนกตาม	
ปัจจัยด้านโรคประจำตัว	54
4.5.จำนวนและร้อยละของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวชจำแนกตาม	
ปัจจัยค้านการใช้สารเสพติค	55
4.6.จำนวนและร้อยละของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวชจำแนกตาม	
ปัจจัยด้านการออกกำลังกาย	56
4.7.จำนวนและร้อยละของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวชจำแนกตาม	
ปัจจัยด้านการทำงาน	57
4.8.จำนวนและร้อยละของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวชจำแนกตาม	
ปัจจัยค้านการสังคม/สิ่งแวคล้อม	59
4.9.จำนวนและร้อยละของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวชจำแนกตาม	
ปัจจัยค้านครอบครัว	60
4.10.จำนวนและร้อยละของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวชจำแนกตาม	
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	62
4.11.ร้อยละของพยาบาลจำแนกตามคำตอบของสุขภาพทั่วไปจำแนกรายค้านเป็นรายข้อ	
ด้านที่ 1 ความคิดเห็นด้านสุขภาพทั่วไป	64
4.12.ร้อยละของพยาบาลจำแนกตามคำตอบของสุขภาพทั่วไป จำแนกรายค้านเป็นรายข้อ	
ด้านที่ 2 ด้านความสามารถในการทำหน้าที่ด้านร่างกาย	65
4.13.ร้อยละของพยาบาลจำแนกตามคำตอบของสุขภาพทั่วไปจำแนกรายค้านเป็นรายข้อ	
์ ด้านที่ 3 บทบาทที่ถูกจำกัดอันเนื่องมาจากปัญหาด้านร่างกาย	66
4.14.ร้อยละของพยาบาลจำแนกตามคำตอบของสุขภาพทั่วไปจำแนกรายด้าน เป็นรายข้อ	
ด้านที่ 4 ด้านความเจี้บปวด	67

ตารา	3	หน้า
4.15.	ร้อยละของพยาบาลจำแนกตามคำตอบของสุขภาพทั่วไปจำแนกรายค้าน	
	เป็นรายข้อ ค้านที่ 5 ค้านสุขภาพจิต	. 68
4.16.	ร้อยละของพยาบาลจำแนกตามคำตอบของสุขภาพทั่วไป จำแนกรายค้านเป็นรายข้อ	
	ด้านที่ 6 บทบาทที่ถูกจำกัดอันเนื่องมากปัญหาทางอารมณ์	68
4.17.	ร้อยละของพยาบาลจำแนกตามคำตอบของสุขภาพทั่วไปจำแนกรายค้านเป็นรายข้อ	
	ค้านที่ 7 บทบาททางสังคม	. 69
4.18.	ร้อยละของพยาบาลจำแนกตามคำตอบของสุขภาพทั่วไป จำแนกรายค้านเป็นรายข้อ	
	ด้านที่ 8 ความกระฉับกระเฉง	. 70
4.19.	ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของคะแนนภาวะสุขภาพทั่วไป	
	ของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช	. 71
4.20.	จำนวนและร้อยละของการสรุปผลภาวะสุขภาพทั่วไปของพยาบาลที่ปฏิบัติงานใน	
	โรง พยาบาลจิตเวชจำแนกตามระดับภาวะสุขภาพ	. 72
4.21.	้ จำนวนและร้อยละความชุกของภาวะซึมเศร้าของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล	
	จิตเวช	. 72
4.22.	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับภาวะสุขภาพทั่วไปของพยาบาลที่ปฏิบัติงาน	
	ในโรงพยาบาลจิตเวช	. 73
4.23.	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยค้านสุขภาพกับภาวะสุขภาพทั่วไปของพยาบาลที่ปฏิบัติงาน	
	ในโรงพยาบาลจิตเวช	. 75
4.24.	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการใช้สารเสพติดกับภาวะสุขภาพทั่วไปของพยาบาล	
	ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช	. 75
4.25.	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการออกกำลังกายและการรับประทานอาหารกับภาวะ	
	สุขภาพทั่วไปของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช	. 76
4.26.	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยค้านการทำงานกับภาวะสุขภาพทั่วไปของพยาบาลที่	
	ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช	77
4.27.	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวคล้อมกับภาวะสุขภาพทั่วไปของ	
	พยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช	79
	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยค้านครอบครัว/เศรษฐกิจกับภาวะสุขภาพทั่วไปของพยาบาล	
	ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช	80

น้า
3
5
6
7
8
0
1
2
3
3